

ПРОДОВОЛЬЧА САМОДОСТАТНІСТЬ РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Л.М.Германенко, аспірант

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

У статті обґрунтовано необхідність і доцільність використання категорії "продовольча самодостатність регіону", досліджено місце і роль регіональної продовольчої самодостатності в системі національної безпеки.

Вступ. «Продовольча безпека» — офіційно прийнятий в світовій практиці термін, який використовується для характеристики стану продовольчого ринку і в цілому економіки країни або групи інтегрованих країн, а також світового ринку продовольства, і визначається як гарантована доступність населення до визначеної (найчастіше мінімальної) кількості продовольства, що забезпечує підтримку здорового активного життя населення.

Кризові явища в економіці України, у тому числі і в продовольчій сфері в 1990-х роках, примусили українських учених звернути найпильнішу увагу на цю проблему. Розробкою проблем аграрної політики, її регіональних особливостей, забезпечення продовольчої безпеки займалися і займаються багато відомих українських вчених: Борщевський П.П., Гудзинський О.Д., Данилишин Б.М., Долішній М.І., Саблук П.Т., Іванух Р.А., Кузнець Я.В., Лукінов І.І., Паламарчук М.М., Трет'як А.М., Чернюк А.Г., Чумаченко М.Г., Щербань В.П. та інші.

Не дивлячись на достатньо загальноприйнятий характер поняття продовольчої безпеки, існують і дещо інші її визначення, причому деякі з них мають дискусійний характер. Так, за визначенням В.П.Щербаня "...продовольча безпека територіального утворення (область, район, країна) – сукупність поточного стану, умов і чинників, які характеризують стабільність регіональної економіки, її поступальний розвиток, визначають незалежність і інтеграцію з економікою країни" [2]. Трактуючи продовольчу безпеку територіального утворення, В.П.Щербань

ключовою характеристикою вважає стабільність економіки, її поступальний розвиток. Але стабільність і поступальний розвиток, на наш погляд, це не одне і те ж.

Суперсон В.І. диференціює поняття «продовольча безпека» на окремі елементи. Він пише: «...продовольчу безпеку слід розглядати через призму наступних складових. По-перше, забезпечення продовольчої безпеки тієї або іншої країни, а також її регіонів пов'язано з гарантовано стійким і достатнім рівнем виробництва продовольства, що в повному обсязі забезпечує потреби її населення. По-друге, продовольча безпека може бути досягнута тільки тоді, коли населенню гарантовані фізичні й економічні умови доступу до продовольства. По-третє, з метою досягнення продовольчої безпеки продукція сільськогосподарського виробництва повинна стабільно і в достатній кількості поставлятися як на регіональні, так і на світові ринки. І останнім елементом продовольчої безпеки є забезпечення населення доброякісним продовольством, яке не завдає шкоди його здоров'ю» [3].

Суть продовольчої безпеки держави визначають три найважливіші чинники: доступ до продовольства, його достатність і якість.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності і доцільності використання категорії “продовольча самодостатність регіону”, а також дослідження місця і ролі регіональної продовольчої самодостатності в системі національної безпеки.

Результати дослідження. На думку автора, стосовно обласних регіонів термін “продовольча безпека” некоректний і, більш того, позбавлений економічного і організаційно-управлінського сенсу. Методологічно важливо встановити різницю між поняттями «продовольча безпека» і «продовольча самодостатність».

Продовольча самодостатність за своїм змістом є категорією економіко-управлінською і визначається рівнем економічного розвитку території, її природним потенціалом, ефек-

тивністю його використання, діючим механізмом формування товарної пропозиції на територіальному ринку, досконалістю нормативно-правового супроводу цієї діяльності, ефективністю міжрегіональних зв'язків.

Продовольча безпека — категорія політико-економічна. Вона може бути використана у випадках можливих загроз економічній самостійності, територіальній цілісності, політичній незалежності і суверенітету. Тому термін «продовольча безпека», на наш погляд, може застосовуватися лише щодо держави, коли згадані загрози реально або потенційно існують. Що стосується регіонів, в якості яких ми розглядаємо адміністративно оформлені територіальні одиниці обласного рівня, то відносно них економічна самостійність, політична незалежність і суверенітет не мають сенсу, оскільки обласний регіон є складовою частиною держави. Тому загрози можуть існувати для держави. Відносно територіальних утворень в межах держави, які не мають політичної самостійності, більш доречним є застосування терміну «економіко-управлінські ризики». Ризик – це ймовірність втрат, невдачі. У економічній сфері ризик може бути кредитний, комерційний, банківський, інвестиційний і ін. [4]. Загроза – це намір нанести фізичну, матеріальну, економічну, політичну чи іншу шкоду шляхом порушення прав, інтересів, норм, що охороняються законом або існують на основі домовленостей. Дійсно, некоректно стверджувати, що Черкаська область створює економічну і політичну загрозу сусіднім регіонам, наприклад, Київській чи Полтавській областям. Тому, досліджуючи продовольчу проблему на рівні регіону, в даному випадку області, ми застосовуємо поняття «продовольча самодостатність», ступінь якої для кожного регіону може бути різною. Продовольча самодостатність регіону забезпечується і формується не тільки внутрішніми продовольчими ресурсами. Вона визначається якістю міжрегіональних зв'язків, купівельними можливостями населення і рівнем розвитку його потреб, культурою споживання, розвитком торгової і транспортної інфраструктури, інвестицій-

ною привабливістю регіону, конкурентоспроможністю підприємств і вироблюваної ними продукції, кількістю і якістю трудових ресурсів, тощо.

Деякі автори розглядають поняття «самозабезпечення продовольством», під яким розуміють «задоволення потреби в ньому, в першу чергу шляхом внутрішніх постачань при мінімальній залежності від зовнішніх чинників. На ефективність реалізації концепції самозабезпечення впливає ряд чинників, які важливо враховувати в процесі формування як регіональної, так і національної політики» [5].

Стосовно термінів «самодостатність» і «самозабезпечення» є очевидною і семантична, і організаційно-економічна різниця. Самодостатність – це цільова установка, характеристика такого рівня задоволення потреб, який вважається оптимальним із соціально-економічних і фізіологічних позицій. І навпаки, самозабезпечення – це процес досягнення необхідних параметрів, заснований на використанні внутрішніх резервів. Отже, самозабезпечення направлене на досягнення самодостатності.

Продовольча самодостатність регіону є складовою частиною продовольчої безпеки держави і забезпечується ефективною реальною економікою на всіх рівнях і всіма її сегментами (рис.).

Продовольча самодостатність – це не тільки об'єм продовольства, необхідний і забезпечуваний внутрішніми джерелами для внутрішнього споживання. Обсягів виробництва може бути недостатньо для задоволення потреб населення і інших споживачів, але необхідна кількість може формуватися за рахунок обміну на іншу продукцію, що виробляється в регіоні. Продовольства може вироблятися і більше, ніж потребує регіон, але його надлишки можуть бути реалізовані за межі регіону для придбання інших продуктів, що зніме продовольчу або в цілому товарну асиметрію.

Сутність вирішення регіональних проблем полягає в тому, що регіональна політика повинна будуватися на балансі ре-

гіональних інтересів держави і місцевих інтересів, пошуку компромісів в досягненні державної і регіональної мети. Продовольча безпека країни – це інтегрований параметр, що формується на основі продовольчої самодостатності регіонів. Не можна досягти національної продовольчої безпеки, якщо регіони не будуть самодостатні в забезпеченні продовольством.

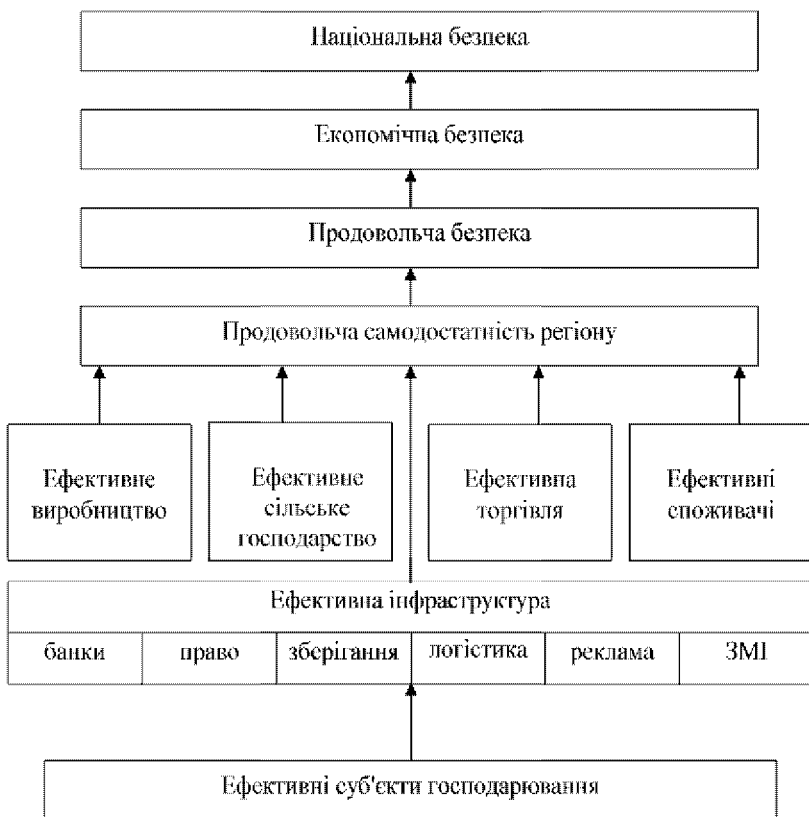

Рис. Продовольча самодостатність регіону в системі національної безпеки

Висновки. Продовольча безпека держави є одним з найважливіших критеріїв її економічного і політичного статусу.

Головними характеристиками продовольчої безпеки є доступність, достатність і якість продовольства, наявного в країні.

Якщо “продовольча безпека” за своєю суттю є категорією політико-економічною, то “продовольча самодостатність” – поняття економіко-управлінське. Застосування терміну “продовольча безпека” відносно всіх рівнів соціальної ієрархії: держава – його регіони – суб’єкти господарювання – домогосподарства методологічно є не досить коректним. Обласний регіон, як складова частина держави, яка не має політичної самостійності, не підпадає під внутрішні чи зовнішні загрози. Можливі ризики різної природи, тому теоретично і методологічно більш доречним є застосування категорії «регіональна продовольча самодостатність», під якою розуміється рівень і якість забезпечення потреб регіону в продовольстві, що досягається на основі раціонального використання внутрішніх ресурсів і ефективних внутрішніх і міжрегіональних форм торгово-виробничої співпраці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гойчук О.І. Продовольча безпека. Монографія. – Житомир: Полісся, 2004. – 348с.
2. Щербань В.П. Економічні і соціально-екологічні основи формування і розвитку продовольчої безпеки в Україні. / Дис. на здоб. вч. ступ. докт. ек. наук. Нац. акад. держ. управл. при Президентові України. – К., 2004.
3. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587с.
4. Суперсон В.І. Продовольча безпека України та її забезпечення на регіональному рівні. / Дис. на здоб. вч. ступ. канд. екон. наук. – Київ, 2006.
5. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Підручник. – К.: Вікар, 2006. – 396с.